

CONSERVAREA PREVENTIVĂ: O STRATEGIE EUROPEANĂ

NEMES KOVÁCS Ernő

Starea actuală a colecțiilor muzeale a fost generată de procese de lungă durată. Drept urmare a activității de achiziționare, dusă de instituțiile muzeale, de exemplu, cantitatea operelor de artă și a obiectelor a crescut semnificativ în ultimii decenii. Așa cum reiese din studiile realizate în alte țări, și în România putem vorbi de probleme generale legate de conservarea patrimoniului cultural imobil. În trecut, muzeologia a avut un rol crucial în monitorizarea, colecționarea și catalogarea obiectelor și operelor de artă. Metodele de întreținere și conservare în bune condiții ale acestor colecții însă, în multe cazuri, au rămas obiective secundare. Semnele de degradare, drept urmare a reacțiilor fizico-chimice ale obiectelor, pot fi identificate doar după un timp îndelungat. Managementul colecțiilor, în acest context, necesită o abordare diferită, bazată însă pe tradiții bine stabilite.

În ceea ce privește conservarea patrimoniului cultural, fiecare țară trebuie să se confrunte cu realitatea: timpul și resursele sunt din ce în ce mai puține, supraviețuirea colecțiilor fiind astfel pusă în pericol. Pentru prevenirea acestui proces, este necesară crearea unor metode și strategii eficiente, care să conserve durabil patrimoniul cultural.

Pentru a demonstra importanța conservării preventive, aș dori să aduc un exemplu: prin *managementul colecțiilor* înțelegem toate activitățile muzeale legate de colecții – planificările de scurtă și lungă durată –, având în vedere necesitățile obiectelor. Printre acestea, cea mai

importantă este conservarea lucrărilor de artă și a obiectelor din muzeu, deoarece doar prin simpla prezență a obiectelor în aceste instituții, condițiile de supraviețuire ale acestora nu sunt asigurate. Dotările fizice ale depozitelor de obiecte trebuie formate în așa fel încât să existe spații corespunzătoare pentru depozitarea și conservarea obiectelor. Toate aceste activități sunt incluse în *conservarea preventivă*.

Evaluarea conservării preventive realizată de ICCROM între anii 1997-1999 a atins 86 de instituții și muzee europene, din 23 de țări. În cele mai multe cazuri a fost vorba de conservarea preventivă, într-un fel sau altul, activitățile fiind în general bazate pe concepții asemănătoare, așa cum aflăm din studiul realizat de Cristina Menagazzi (Menagazzi 2000). Tot din această evaluare putem afla dacă există sau nu o *legislație* corespunzătoare pentru conservarea preventivă. În această privință, ICCROM își are propriul rol în crearea structurii generale a legislației legate de conservarea preventivă, prin stabilirea criteriilor, luând în considerare aspectele legislative și culturale ale fiecărei țări.

Vantaa, 2000

Pentru conservarea patrimoniului cultural, în fiecare țară au fost create instituțiile necesare, și pentru că scopurile sunt identice și abordările sunt asemănătoare. La începutul mileniului, însă, a sosit timpul ca aceste strategii să fi unite, cu standarde bine definite și acceptate de toată lumea. Cunoașterea valorilor culturale reciproce aduce cu sine înțelegere,

toleranță, acceptare și asimilare. Acestea pot fi atinse doar în cunoștință de cauză. Necunoașterea însă poate duce la respingere, intoleranță, teamă și chiar naționalism.

Recunoscând aceste necesități, specialiști din 23 țări europene, reprezentanți ai domeniului muzeologiei și patrimoniului cultural, s-au adunat la Vantaa, în Finlanda, în anul 2000. Scopul acestei reuniuni a fost crearea unui document de importanță europeană. Bazându-se pe experiența fiecărei națiuni în parte, documentul, ca act de referință, a fost pregătit pentru a servi conservării patrimoniului cultural. Cele cinci teme abordate acoperă toate domeniile de influență, iar planurile de acțiuni asigură implementarea pe plan guvernamental, instituțional și educațional.

Conservarea preventivă este o metodă multidisciplinară în vederea reducerii pierderilor patrimoniului cultural, cu intenția de a servi publicul. Participanții întâlnirii și-au asumat răspunderea în răspândirea principiului conservării preventive și publicarea documentului în țara lor de proveniență.

Documentul a constituit baza planificărilor naționale în mai multe țări europene. Prin documentele disponibile ale conservării preventive, experiențele acumulate în acest domeniu (de exemplu: Planul Delta din Olanda, efectuat între anii 1990-2000, la care au participat 18 muzee naționale) și schimburile de experiențe au fost realizate programe naționale de lungă durată, care pot interveni în procesul de conservare a colecțiilor muzeale și în educația în această direcție.

Recomandările prezentate în document sunt concrete, practice și importante pentru toată Europa. Ele reprezintă continuarea tradițiilor conservării preventive ca temă de dezvoltare comună al patrimoniului European.

BIBLIOGRAFIE

Balázs, György: *Collections Management and Preventive Conservation at the Museum of Ethnography in Budapest*. Néprajzi Értesítő, 131-143. Budapesta, 2001.

Cassar, May: *Cost/benefits Appraisals for Collection Care. A practical guide*. London: Museums & Galleries Commission. London 1998.

Corr, Susan: *Caring for Collections. A Manual of Preventive Conservation*. Dublin: The Heritage Council of Ireland Series. Dublin, 2000.

Dijken, Koos van – Haart, Wim de – Broeke, Lara ten – Jansen, Evertjan – Stafleu, Marleen: *Management and Conservation in the Dutch Delta. The Delta Plan for the Preservation of the Cultural Heritage evaluated*. Zoetermeer, 2001.

Lord, Gail Dexter – Lord, Barry (ed.): *The Manual of Museum Planning* Museum of Science and Industry, Manchester – London, 1991.

Lucassen, Jan – Onno van den Berg, Hans – Leuw, Riet de: *Dutch Museums and Cultural Diversity - Different Cultures, Mutual worlds*. Netherlands Museum Associations, Ministry of education, Culture and Science. Amsterdam, 1998.

Menegazzi, Christina: *Preventive Conservation. Survey of European Museums and Services*. Report. ICCROM, 2000.

Menegazzi, Christina – Satin, Tracy: *European Survey of Preventive Conservation Services and Museums. Results*. h. n. ICCROM, 2000.

Nyström, Bengt – Cedrenius, Gunilla: *Spread the responsibility for museum documentation – a programme for contemporary documentation at Swedish museums of cultural history*. Nordiska Museum/SAMDOK/National Council for Cultural Affairs. Stockholm, 1982.

Putt, Neal – Häyhä, Heikki: *European Preventive Conservation Strategy Project. A Project Report*. Vantaa: ICCROM, 2001.

Putt, Neal – Satin, Tracy: *Teamwork for Preventive Conservation 2. Report for EC Raphael Programme Project 97/E/59*. ICCROM, 2000.

Registration Guidelines. Registration Scheme for Museums and Galleries in the United Kingdom. 1995. London: Museums & Galleries Commission

Teamwork for Preventive Conservation Pilot Project 1994-1997. ICCROM, 1998.

ÎN VEDEREA ADOPTĂRII UNEI STRATEGII DE CONSERVARE PREVENTIVĂ

Recomandare Vantaa, Finlanda 21-22 septembrie, 2000

FUNDAMENTARE

Pe lângă bogata tradiție a diferitelor națiuni, există o identitate europeană comună. Cultura și valorile fundamentale ale popoarelor din Europa sunt comune și există mai multe teme care unesc patrimoniul cultural european.

Mai mult ca niciodată s-au înmulțit acțiunile pentru unitatea europeană. Guvernele naționale au înființat de mult instituții similare promovând o politică comună în vederea protejării patrimoniului cultural. Având la bază dezvoltarea intelectuală și socială, muzeele Europei au intenția de a dezvolta o filosofie și o practică comună. Muzeele publice europene au fost înființate încă din secolul al XIX.-lea, și de atunci colecțiile naționale au devenit o sursă importantă pentru educația și zestrea intelectuală a publicului. Cu trecerea deceniilor, muzeele din întreaga Europă au brodat pe marginea conceptului producerii divertismentului, al creației și al progresului, dar au rămas și unite, în același timp, colecțiile lor devenind resurse și surse de cunoaștere.

Astăzi, muzeele sunt forțe reale ale politicii culturale europene. Ele întăresc acele tradiții sociale, culturale și științifice specifice tuturor națiunilor.

Folosite cu grijă, colecțiile oferă o bază stabilă muzeelor pentru construirea și întărirea societăților de care aparțin, precum și pentru întreaga societate europeană. Colecțiile oferă posibilitatea redescoperirii popoarelor, urmării migrațiilor, evoluțiilor și a acelor idei care au contribuit la crearea Europei și a întregii lumi. Acestea

înregistrează și sunt depozitarii creațiilor artistice și științifice, oferind bazele unui progres continuu. Ele creează un sens de apartenență și înțelegere, oferind o imagine de ansamblu care provine din cele mai vechi timpuri și care atinge cele mai recente și rapide schimbări ale societății prezente. Provocarea este să se conserve aceste colecții cu scopul de a aduce trecutul în prezent și de a îmbogăți viitorul.

Muzeele Europei sunt lideri în crearea conceptului și în inițierea practicii conservării preventive. Conservarea preventivă este o metodă multidisciplinară în vederea reducerii pierderilor patrimoniului cultural, cu intenția de a servi publicul. Conservarea preventivă constituie baza oricărei politici europene în protecția patrimoniului cultural.

Patrimoniul este fragil. Sursele de deteriorare ale patrimoniului fizic pot fi de mai multe feluri: războaie, catastrofe naturale dar și poluarea insidioasă a naturii, acțiunea insectelor, condiții de mediu sau vandalism. Conservarea preventivă reduce riscul și încetinește deteriorarea întregii colecții. În acest fel ea constituie baza fiecărei strategii de conservare, o modalitate eficientă și economică pentru asigurarea integrității patrimoniului cultural, care minimizează în același timp necesitatea intervențiilor adiționale pe obiecte individuale.

Această strategie este pregătită de către reprezentanți din 23 de țări. Ea se bazează pe inovațiile națiunilor și presupune acumularea experiențelor larg răspândite în Europa, cu intenția de identificare comună a obiectivelor. În același timp se folosește de resurse în cel mai eficient mod cu putință.

Conservarea preventivă este internațională. Întotdeauna a existat tendința unei filosofii unificatoare, iar în prezent devine și mai importantă intenția de a face colecțiile accesibile publicului larg. Încă de la începuturile sale, conservarea preventivă s-a bazat pe schimburi științifice, pe circulația liberă a informației și a urmat în paralel dezvoltarea educației.

Națiunile europene au acumulat o experiență largă într-un cadru de concepte internaționale comune. Guvernele au avut un rol esențial în dezvoltarea structurilor juridice, administrative și educative ale muzeelor din întreaga Europă. Muzeele au început să includă conservarea preventivă în politicile și planurile lor generale. Grupuri interdisciplinare de profesioniști au început elaborarea metodologiei și tehnologiei de aplicare a conservării preventive.

Acest document întrunește contribuția remarcabilă a experților din 23 de țări și se referă în principal la conservarea preventivă în muzee. În același timp, el poate fi util în practica arhivelor, bibliotecilor și a altor instituții de profil. Participanții întâlnirii din Vantaa și-au asumat responsabilitatea în traducerea și promovarea largă a acestui document.

Acest document întrunește o contribuție profesională a diverselor națiuni, de la cele mai bogate, până la cele care tocmai au ieșit din război, de la cele cu experiență în conservarea preventivă, până la cele care abia acum fac primii pași în acest domeniu. Această strategie îmbină experiența din întreaga Europă, utilizând resursele cele mai prețioase și propune cea mai eficientă și logică dezvoltare. Sprijină întărirea relațiilor europene bazându-se pe calitățile de lungă durată ale fiecărei națiuni.

TEME STRATEGICE

Participanții întâlnirii de la Vantaa au identificat cinci teme cadru pentru planuri și acțiuni eficiente. Acțiunea legată de aceste teme este esențială în vederea conservării patrimoniului național și european. La fiecare temă sunt asociate planuri de acțiune care oferă o bază detaliată pentru cercetarea, analizarea și planificarea națională și instituțională. Aceste planuri de acțiune respectă în totalitate experiența și realitatea oricărui context dat.

1. CONDUCEREA

Guvernele preiau rolul de conducere în conservarea patrimoniului cultural și promovează dezvoltarea de strategii și planuri naționale.

Obiective:

Elaborarea unei strategii eficiente de conservare preventivă care urmează a fi aprobată de guvern garantând realizarea acesteia.

Stabilirea priorităților pentru strategia conservării preventive, bazate pe audite ale colecțiilor publice din muzee.

Profesioniștii din domeniul muzeologiei, împreună cu guvernele, trebuie să stabilească programe de acreditare sau de înregistrare pentru muzee, care să asigure în totalitate conservarea preventivă. Acestea trebuie să conțină standarde, indici sau contracte aprobate de muzee și guvern.

Trebuie să se elaboreze analize financiare și sociale pentru promovarea conservării preventive.

Se cere, de asemenea, să se stabilească și să se întrețină structuri de consultare pentru publicul larg, să se formeze și să se dezvolte strategii de conservare preventivă care sunt proactive și răspund exigențelor în schimbare.

2. PLANIFICARE INSTITUȚIONALĂ **Muzeele includ conservarea preventivă în planificările lor instituționale de lungă durată și folosesc metodologii consistente în conservarea preventivă.**

Obiective:

Formarea unei politici instituționale în toate secțiile muzeelor care integrează conservarea preventivă și asigură bugetul necesar.

Planificarea instituțională se formează cu participarea fiecărei secții sau unități.

Planificarea instituțională să se bazeze pe cunoștințe temeinice privind conținutul, semnificația și condiția colecției, prin efectuarea unor investigații și/sau estimări de riscuri.

Conservarea preventivă în muzee va fi efectuată cu participarea grupurilor de profesioniști, specialiști calificați în diferite domenii de activitate, din cadrul și din afara instituțiilor colecționare.

Responsabili pentru conservare preventivă vor fi desemnați din cadrul angajaților cu descrierea sarcinilor de muncă. Șefresponsabil va fi desemnat din cadrul executiv.

Liniile generale și metodologia conservării preventive vor fi stabilite, inclusiv planuri pentru înlăturarea dezastrelor și alcătuirea de grupuri de acțiuni.

3. EDUCAȚIE, PERFECȚIONARE

Toți cei care se preocupă de colecții au pregătirea adecvată și cunoștințele actualizate în domeniul conservării preventive, conform funcției și responsabilităților.

Obiective:

Pentru ca atât specialiștii în colecții - din cadrul sau din afara muzeelor - cât și liderii decizionali ai acestora să primească educația și informațiile necesare în conservarea preventivă sunt necesare următoarele:

- *Conținutul și cunoștințele fundamentale ale conservării preventive să fie definite și dezvoltate.*

- *Instruirea în cadrul instituției să fie promovată prin publicarea materialelor didactice în diferite limbi.*

- *Să se ofere periodic oportunități pentru aprofundarea cunoștințelor (CPD).*

Pentru a transmite cunoștințe în domeniul conservării preventive sunt necesare următoarele:

- *Conservarea preventivă să fie inclusă la nivelele adecvate în toate programele educative din domeniul patrimoniului cultural.*

- *Formarea și elaborarea programului de învățământ pentru conservarea preventivă și care urmează să fie folosit de către instituții de învățământ cu profil de conservare-restaurare.*

În vederea promovării cunoștințelor în conservarea preventivă este necesară:

- *Asigurarea posibilităților de specializare în conservare preventivă (de ex. cursuri postuniversitare și doctorale).*

- *Stimularea cercetării în conservarea preventivă.*

- *Crearea de programe educative pentru profesori în domeniul conservării preventive.*

4. ACCES LA INFORMAȚII

Toți cei care sunt preocupați de îngrijirea colecțiilor au dreptul de a avea acces la baza internațională de date în domeniul conservării preventive, în forme corespunzătoare nevoilor lor.

Planuri de acțiune:

Folosirea terminologiei recunoscute pe plan internațional.

Literatura și textele esențiale în domeniul conservării preventive să fie disponibile prin traduceri.

Editarea și promovarea unei bibliografii a publicațiilor și a altor informații accesibile prin bazele de date naționale și internaționale.

Asigurarea accesului la informarea tehnologică în cadrul muzeelor (internet, pagini-WEB), în scopul schimbului de informații în conservarea preventivă.

Identificarea acelor organizații care sunt responsabile cu menținerea informațiilor curente și cu relațiile internaționale.

Înființarea centrelor de resurse pentru deservirea mai multor instituții cu informații care includ baze de date din plan internațional.

Încurajarea schimbului de informații în conservarea preventivă prin asociații profesionale, conferințe, parteneriate și schimburi profesionale, finanțarea întâlnirilor naționale și internaționale.

Identificarea și luarea în evidență a consilierilor în conservarea preventivă prin cooperarea cu structurile profesionale existente.

5. ROLUL PUBLIC

Conștientizarea publicului privind rolul acestuia în conservarea preventivă.

Obiective:

Realizarea unor programe pentru colecții în vederea promovării principiului de responsabilitate comună a patrimoniului cultural, programe în care publicul are un rol activ.

Lansarea unor strategii de comunicare pentru diferite grupuri (grupuri de vârste, profesioniști din domeniul patrimoniului, autorități responsabile, politicieni, mass-media) pentru a atrage atenția asupra necesităților și beneficiilor conservării patrimoniului cultural.

Încurajarea fiecărei persoane interesate în conservare să participe în luarea deciziilor, formând astfel un simț al proprietății publice.

Trebuie afirmat faptul că în orice activitate legată de colecții, conservarea este esențială.

Trebuie promovat faptul că patrimoniul cultural poate fi înțeles și prețuit cel mai mult în întregimea lui.

RECOMANDĂRI PE PLAN EUROPEAN

Există acțiuni specifice recomandate pentru implementare pe plan european, pentru a promova progresul în cadrul fiecărei națiuni, acestea fiind totodată și subiectul colaborării imediate. Aceste acțiuni unesc și folosesc resursele europene, sprijinind evoluția fiecărei națiuni în parte. Ele sunt practice, fezabile, fiind totodată inovatoare și importante pentru toată Europa. Reprezintă continuarea tradițiilor conservării preventive ca temă de dezvoltare comună patrimoniului european.

Participanții întâlnirii de la Vantaa impun următoarele acțiuni:

Invitarea Consiliului Europei pentru alcătuirea unui grup de specialiști în vederea creării Cartei Europene pentru Conservarea Preventivă.

Crearea unei Strategii a conservării preventive pentru a fi adoptată de către Consiliul de Miniștri al Uniunii Europene și de către alte state membre ale Consiliului Europei.

Promovarea conceptului fundamental de grijă comună, cu angajamentul activ al politicienilor, profesioniștilor și al publicului, creând astfel un puternic simț al responsabilității comune pentru conservarea preventivă.

Facilitarea formării programelor și materialelor didactice cu folosirea resurselor existente.

Crearea ghidurilor cu ajutorul modelelor și experienței existente pentru planificări muzeale care trebuie să includă conservarea preventivă.

Asigurarea accesului egal la internet pentru fiecare muzeu din Europa.

Crearea unei infrastructuri instituționale cu scopul colectării și difuzării informațiilor legate de conservarea preventivă luând în considerare organismele existente cum ar fi ICOM, prin Grupul de Muncă în Conservare Preventivă al Comitetului Internațional de Restaurare și ICCROM.

Împărtășirea experiențelor privind conștientizarea publicului și a mass-mediei prin includerea evaluării acestor activități.

**Traducere de:
Drnd. Nemes-Kovács Ernő**

The full text of the Vantaa document has been published at the following internet site: <http://www.pc-strat.com>